

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENT ARAYIŞINDA CİTTÁSLOW (SAKİN ŞEHİR) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Esra Banu SİPAHİ*

Özet

Uluslararası bir kent ağı olarak İtalya’da doğan Cittáslow hareketi, küreselleşmenin benzeştirici etkilerine karşı, yerel sürdürülebilirliğe dayanarak, çevre, ekonomi ve eşitliği temel alan, kentsel yaşanabilirliği ve yaşam kalitesini korumayı ve zenginleştirmeyi hedefleyen alternatif bir sürdürülebilir kent modeli olarak sunulmaktadır. Ne var ki, hareketin özünü rekabet etme ve markalaşma yarışı, diğer bir ifade ile bir turizm ve kent pazarlama anlayışı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, dünyada sayıları gittikçe artmakta olan ve tüm cazibesiyle birer “sakin yaşam adacığı” ya da “cennetten bir köşe” olarak gündeme gelen Cittáslow’u eleştirel bir bakış açısı ile ele almayı önermektedir. Bu önermeden yola çıkan çalışma, çevreci bir yaklaşımı içeren *sürdürülebilirlikle*, kentsel yaşam kalitesine odaklanan *Cittáslow’un* benzerliklerini ve farklılıklarını vurgulayarak, bazı konuları gündeme getirmeyi ve Cittáslow gerçeğini aydınlatarak yazına bir kapı aralamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir kent, yavaş hareketi, Cittáslow, sakin şehir, yaşanabilirlik*

An Assessment on Cittáslow in Quest for a Sustainable City

Abstract

Cittáslow movement which was born in Italy as an international city network, is presented as a sustainable city model that aims to protect and improve the quality of life and urban livability based on local sustainability, environment, economy and equity against the emerging global culture and the negative effects of globalization.

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

But, the essence of the movement is made up of the approach of competition and branding. In other words, tourism and urban marketing underlie Cittáslow movement.

Also the number of Cittáslow increasing steadily in the World. From this point, this study suggests to analyze Cittáslow which are defined as “islands for a tranquil life” or “corners of heaven”, from a critical perspective. From this suggestion, the paper aims to submit some questions to literature that should clarify Cittáslow truth, by highlighting the similarities and the differences between the concepts of “sustainability” which includes an environmental approach and “Cittáslow” which involves urban life quality.

Key Words: *Sustainable city, slow movement, Citt slow, quiet city, livability*

Giriş

Dünyada yaşanan ekonomik bunalımın ardından, özellikle 1970’li yıllardan itibaren yerel yönetimler ve kentler daha fazla  ne çıkmaya başlamış ve kendi sınırlarını aşarak, ulusal, bölgesel, uluslararası hatta küresel düzeyde çeşitli ağlar, birlikler ve organizasyonlar oluşturarak, işbirliği içine girmişlerdir. Ancak, çoğunlukla yerel kalkınma hedefiyle gündeme gelen bu işbirliklerinin temelinde, küresel sisteme eklemlenme, sistem içinde rekabet edebilme, daha çok sermayeyi kentine çekebilme, neo-liberal politikalarla temellenen ulus-devletin aşındırılması gibi görünen ya da görünmeyen etmenler olduğunun göz ardı edilmemesi gerekir. Diğer bir ifade, küreselleşmenin en çok nüfuz ettiği alanlar olarak kentler ve yerel alan, içinde barındığı pek çok potansiyelle birlikte hızla dönüşmekte ve sistem açısından kentlerin önemi giderek artmaktadır.

Kentlerin artan öneminin diğer bir yönünü de *dünyanın kentleşmesi* oluşturmaktadır. Her geçen gün dünyada kentsel nüfus artmaktadır. Özellikle nüfusun büyük kentlere yönelmesi, kentler ve kentliler açısından önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Metropoller, küresel süreçlerin beslediği alanlar olarak; bir tarafı gökdelenler, AVM’ler, güvenlikli lüks konut alanları, plazalar gibi pırıltılı görünümleriyle, diğer tarafında ise yoksulluk yuvaları, suç, kirlilik, trafik sorunları gibi patolojileriyle, Mumford’un ifadesi ile tyranopolis haline gelmekte ve devasa mek nlar olarak büyümeye devam etmektedirler.

Bu süreçten, metropollerin dışındaki kentler de etkilenmektedirler. Bu kentler de hızlı bir biçimde büyümekte, yerel özelliklerini kaybetmekte ve benzeşmektedirler. Kimi yazarlar, kentlerin bu durumunu anlatmak üzere “klonlanmış kentler” kavramını kullanmaktadırlar. Diğer bir ifade ile

küreselleşme, yalnız metropollerin değil, diğer kentlerin de özgünlükleri yok eden, onları tektipleştiren, benzer yaşam tarzlarını salık veren bir dönüşüm yaratmaktadır. Bireyin hayatını anlamlandırma biçimi de bu bağlamda dönüşmektedir. Bireyin yaşamı hızlanmakta, hatta kimi zaman kontrolünden çıkmaktadır. Yaşamdaki bu hızla birlikte birey için kent, içinde yaşanan “an”ın gözden kaçırıldığı, sürekli birşeylere yetişilmeye çalışıldığı hızlı ve sağlıksız beslenme alışkanlıklarının geliştiği, insanların kalabalıklar içinde yalnızlaştığı bir alandır.

Gelinen bu noktayı açıklamak üzere, McDonaldslaşma ya da Benjamin Barber’ın tanımı ile “Mc World” kavramı bir sembol haline gelmektedir. Bu olguyla özdeşleşen hızlı fakat kalitesiz yaşam tarzına tepki olarak, 1980’li yılların sonlarında İtalya’da “yavaş hareketi”¹ gündeme gelmiştir. Yavaş hareketi, temelde hızlı yemek (fast-food) kültürüne ve bu kültürün ortadan kaldırdığı geleneksel yaşam anlayışının aşınmasına bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemlerde ise kişiler arasındaki ilişkilere, yerel kimliğin canlandırılmasına (Şahinkaya, 2015), yerel değerlerin ve farklılıkların korunmasına, sosyal adaletin sağlanmasına kadar uzanan kapsamlı bir toplumsal dönüşüm hareketi olarak şekillenmiştir. Yavaş hareketinin temel olarak aldığı ilkelerin dünya üzerinde yarattığı olumlu etkiye paralel olarak, yavaş yemek anlayışından bir adım daha ileri gidilerek “yavaş kentleşme” hareketi geliştirilmiştir (Karakurt Tosun, 2013).

Söz konusu hareket, 1999 yılında İtalya’da uluslararası bir kent ağı olarak başlamış ve “Cittáslow” adını almıştır. Cittáslow; ekonomik ve kültürel küreselleşmenin olumsuzluğuna karşı, yerel sürdürülebilirliğe dayanarak, çevre, ekonomi ve eşitliği temel alan, hayatın kentsel yaşanabilirliğini ve kalitesini korumayı zenginleştirmeyi hedefleyen alternatif bir sürdürülebilir kent modeli olarak sunulmaktadır (Öztürk, 2012). Yavaşlığı ve kabuğu sayesinde korumacılığı sembolize eden ‘Salyangoz’ logosunu kullanan Cittáslow kentleri, küreselleşen, teknoloji ve hızın adeta esiri olan günümüz dünyasında, bulundukları bölgelerin çevreci, gelenekçi ve yaratıcı yüzü olarak kendilerini göstermektedirler (Özhancı vd., 2012:1).

¹1986 yılında Roma’nın ünlü meydanlarından birisi olan Piazzadi Spagna’da yapılan McDonalds açılışı sırasında, Carlo Petrini önderliğindeki grup tarafından gerçekleştirilen bir protesto hareketi ile başlamıştır. Yavaş hareketi giderek yaygınlaşmış; *yavaş yemek, yavaş seyahat, yavaş ev, yavaş tasarım, yavaş moda* vb. adlarla, çeşitli alanlarda farkındalık yaratmıştır.

Bu çalışma, dünyada sayıları gittikçe artmakta olan ve tüm cazibesiyle birer “sakin yaşam adacığı” ya da “cennetten bir köşe” olarak gündeme gelen Cittáslow’u sorgulayıcı bir bakış açısı ile ele almayı önermektedir. İlgili literatürde sıklıkla sürdürülebilir kent örneğı olarak nitelendirilen bu küçük ölçekli kentlerin, küreselleşmenin dayatmalarına karşın yerelliklerini koruyup koruyamadıkları, yaratılmak istenilen markalaşma, rekabet etme gibi piyasa içerikli kavramların özünde küresel dinamiklerin olup olmadığı ve söz konusu kentlerin, tüketim kültürünün bir parçası olarak yeni bir “turizm stratejisi” olarak tasarlanıp tasarlanmadığı, tartışmaya açılması gereken konulardan yalnızca birkaçıdır. Bu gereklilikten yola çıkan çalışma, çevreci bir yaklaşımı içeren sürdürülebilirlikle, kentsel yaşam kalitesine odaklanan Cittáslow’un benzerliklerini ve farklılıklarını vurgulayarak, bazı konuları gündeme getirmeyi ve madalyonun öteki yüzü hakkında düşünmeyi önermektedir.

1. Yerel Kalkınma ve Sürdürülebilir Kentler

Günümüzde ekonomik bir kavram olmanın ötesine geçen “kalkınma” kavramı, artık yalnızca istihdam, verimlilik, etkinlik gibi iktisadî terminolojiyle değil; teknolojik yenilik, katılımcılık, demokratikleşme, çevre, kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yönetim gibi farklı kavramlar bağlamında ele alınmaktadır (Sakınç, 2013: 26).

Kalkınma kavramının bu yeni anlamlar içirme sürecinde gündeme gelen “yerel kalkınma” ise, yerel düzeyde ekonomik faaliyetlerin kalkınmanın insanî, ekolojik, teknolojik, inovatif vb. unsurlarını kapsayacak şekilde geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu süreçte, yerel kalkınma politikalarının amaçları; kentsel ve bölgesel düzeyde ekonominin güçlendirilmesi; yeni iş alanlarının yaratılması; işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması; yerel politikaların oluşumunda demokratik ve özerk kurumların ve örgütlerin etkinleştirilmesi olarak ifade edilebilir (Sakınç, 2013: 26).

Yerel kalkınma üç sacayağı üzerine oturtulmuştur. Bunlar; *tarihi ve kültürel miras, doğal kaynaklar ve yerel potansiyellerdir*. Bu üçünü bir araya getirebilenlerin, ekonomik koşullardan bağımsız olarak "var olageldiğı" ve bulundukları coğrafyada fark yaratabildikleri dile getirilmektedir (Akman vd. 2013: 37). Söz konusu potansiyellerin uzun vadeli korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak da “sürdürülebilirlik” kavramı gündeme gelmektedir.

Sürdürülebilirlik, nitelikli bir yaşamın herkes (bugünkü ve gelecek kuşaklar) için sürekliliğinin sağlanmasıdır. Kısaca, bugün ve gelecekte yaşanabilirliktir, yaşamın sürekliliğidir. Bu anlamda kavram, ekonomik, toplumsal ve ekolojik bir içeriğe sahiptir. Toplumun gereksinimlerini, doğal ekosistemleri gözeterek karşılamının bir aracı olarak tanımlanan sürdürülebilirlik, yerelden tüm yeryüzüne kadar her tür örgütlenmeyi etkiler (Akkoyunlu Ertan, 2007: 12-13).

Sürdürülebilirlik, bilimsel tartışmaların odağına “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ile taşınmıştır (Akkoyunlu Ertan, 2007: 13). İlk defa *Dünya Koruma Stratejisi* adlı belgede yer alan, ancak Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987’de hazırladığı “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) adlı raporda gündeme gelmesinin ardından yaygın olarak kullanılmaya başlanan (Kayıkçı, 2012: 14) sürdürülebilir kalkınma; *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*’nde “sürekli ve dengeli gelişme” (sustainable development) olarak; “çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde, akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü” biçiminde tanımlanmaktadır (Keleş, 1998: 112). Kavram, özellikle 1980’li yıllardan başlayarak, yalnızca çevre politikalarının belirleyicisi olmamış, ekonomik ve sosyal kalkınma anlayışlarıyla da bütünleştirilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 2).

Sürdürülebilir kalkınmanın kentsel boyutunu, “sürdürülebilir kent” kavramı oluşturmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kent; bugünün toplumunun insan onuruna yakışır bir kentsel çevrede yaşamasının yanı sıra, gelecek kuşaklara bırakılacak kültürel, tarihsel ve doğal mirasın bütünleşmiş bir sembolü olmak durumundadır. Böylelikle sürdürülebilir kent, yukarıda ifade edilen yerel kalkınmanın sacayaklarını da içermesi nedeniyle, yerel ve kentsel gelişimi öngören bir süreçtir. Bu süreç, çeşitli toplumsal kesimlerden yurttaş katılımına açık yönetim yapısı, erişilebilir kentsel hizmetlerin yeterli ve eşit sunumuyla gerçekleştirilebilir (Akkoyunlu Ertan, 2007: 23).

Diğer bir anlatımla, ekolojik yaşama duyarlılığı yüksek, tüketimini sınırlayan, yalın yaşama sahip çıkan, kentlilik bilincine sahip yurttaşların, katılım mekanizmalarını yoğun bir biçimde kullandığı, yerel kimliklerin ve potansiyellerin öne çıkarıldığı ve az nüfuslu kentler sürdürülebilir kent olmaya

elverişli görülmektedir. Bu noktada alternatif bir model olarak sunulan Cittáslow gündeme gelmektedir.

2. Alternatif Bir Sürdürülebilir Kent Modeli Olarak Citta-Slow

İtalyanca Cittá (şehir) ve İngilizce Slow (sakin/yavaş) kelimelerinden oluşan Cittáslow, Türkçe'ye "Sakin Şehir" olarak çevrilmiştir. Cittáslow ağı, küreselleşmenin kentlerin dokusunu, sakinlerini, yaşam tarzını standartlaştırmasına ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasına, diğer bir ifade ile Mc Donaldslaştırmaya tepki olarak ortaya çıkan "slow-food" hareketinden yola çıkmış bir kentler birliğidir (www.cittaslowurkiye.org; Sezgin ve Ünüvar, 2011: 128). Hızlı ve tüketime dayalı bir hayat felsefesinin egemen olduğu kent yaşamına ve tasarımına alternatif getirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmada ve modern dünyanın birçok 'aynılaşmış' kentinden farklı ve özgün olabilecek yerleşimlerin, hangi alanlarda önemli ve özel olduklarının iyi belirlenmesi ve bu özelliklerini korumak için stratejiler geliştirilmesi, bunun için yerel değerlere sahip çıkılması, korunması ve geliştirilmesi en büyük gereklilik olarak görülmektedir (Sırım, 2012: 120). Diğer bir ifade ile kentin dokusunun, renginin, müziğinin ve hikâyesinin uyum içinde, kent sakinlerinin ve ziyaretçilerinin keyif alabilecekleri bir hızda yaşanmasıdır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 128).

Bu bağlamda Cittáslow aracılığıyla yerel kimliği öne çıkaran bir kentleşme politikası uygulanması öngörülmektedir. Hareket kendisine logo olarak, üzerinde modern ve tarihi binaları taşıyan turuncu renkli bir salyangoz tasarımını belirlemiştir. Bu logoda yer alan, yavaş, temkinli, ancak kararlı bir şekilde ilerleyen salyangoz, cüssesinden beklenmeyecek uzaklıkları aşmakta; bunu yaparken de geçtiği yerlerde ince bir iz bırakmaktadır (Kavas ve Kavas, 2012).

Cittáslow, ilk defa 1999 yılında Greve in Chianti'nin belediye eski başkanı Paolo Saturnini'nin girişimleri sonucunda dört küçük İtalyan kentinin (Orvieto, Greve in Chianti, Bra, Positano) bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Söz konusu toplantıda bir “Sakin Şehir”de bulunması gereken özellikler belirlenerek, benimsenmesi gereken ilkeler ortaya konulmuştur. Bunların başında daha sakın ve daha az kirli fiziksel çevrelerin oluşturulması, var olan kentsel dokunun, yerel değerlerin ve geleneklerin, yerel el sanatlarının ve yerel mutfağın korunması bulunmaktadır. Bunların yanında, daha sağlıklı çevreler oluşturmak, sürdürülebilirliğin sağlanması, kent halkına daha iyi yaşam ortamları sunulabilmesi adına yönetsel çözüm arayışında birbirleriyle deneyimlerini paylaşmayı, bu yönde alınan kararların uygulanması noktasında da teknolojiden en üst düzeyde yararlanmayı karara bağlamışlardır (Sırım, 2012: 120; Sezgin ve Ünüvar, 2011: 128).

Diğer bir ifade ile Cittáslow yaklaşımında, kentlerde gerçekleştirilmesi gereken ölçütler, sürdürülebilir kentleşme ilke ve göstergeleriyle paralellik göstermektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, su ve hava kalitesi, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi gibi ekonomik ve ekolojik kaygıların bir aradalığını öngören sürdürülebilirlik göstergeleri, Cittáslow'un da en belirgin kurallarını oluşturmaktadır. Aynı zamanda, Cittáslow, sürdürülebilir kentleşmenin özellikle sosyo-kültürel boyutu kapsamına giren çalışmalar üzerine de odaklanmıştır. Kentlerin tarihi ve kültürüyle şekillenmiş olan kent kimliği, sosyo-kültürel boyut ile ilgilidir. Kültürel kimliğin geliştirilmesi, doğal, tarihsel, dinsel ve kültürel değerlerin korunması sürdürülebilir kentlerin oluşturulmasında önemli bir yer

tutmaktadır. Citt slow, kentlerin yerel kültürlerini ve özelliklerini korumalarını ve geliştirmelerini teşvik etmesi noktasında, sosyo-kültürel açıdan da “sürdürülebilir bir kent modeli” olarak ifade edilmektedir (Akman vd.,2013: 48; Keskin, 2012:101).

Buna karşın Gürel   er, Citt slow ve sürdürülebilirliğin birbiriyle örtüşen bunca özelliğine karşın, bu kavramların insan ve  evre ilişkisinde farklı açıları i erdi ine dikkati çekmektedir. Öncelikle ilgi alanı açısından önemli bir farklılık vardır. Sürdürülebilirlik, çevreyi oda ına alır. Oysaki Citt slow’un önceliği insandır. İkinci olarak Gürel   er, zamana ilişkin bir farklılıktan da söz eder. Sürdürülebilirlik daha çok geleceğe ilişkin bir perspektif içerirken, Citt slow geleceği dikkate almakla birlikte, daha çok bugünle ilgilidir (Gürel   er, 2009: 22).

Bu bağlamda, Citt slow ve sürdürülebilirlik kavramları ekolojik, sosyolojik ve ekonomik hedeflerin paylaşımı noktasında benzeşmelerine karşın, kapsam olarak belirgin farklılıkları bulunduğunu ifade etmek olasıdır. Nitekim Citt slow daha çok kentsel yaşam kalitesi ve insan odaklılık içermekte ve kentsel altyapı, ulaşım, iletişim, sağlıklı konut gibi konuları kapsamaktadır (Keskin, 2011: 94).

3. Citt slow  l  tleri

1999’dan bu yana hızla büyüyen Citt slow’un günümüzde 30 farklı ülkede, 195  yesi bulunmaktadır. Uluslararası bir birlik olarak örgütlenen Citt slow,  alışma ilkelerini bir tüzükle kayıt altına almıştır. Tüzük, birliğin kuruluşundan organlarına, katılım için yerine getirilmesi gereken ölçütlerden üyelerin sorumluluğuna, logo kullanımından fon kullanımlarına kadar pek çok alanda tanım ve ilkeleri ortaya koymaktadır.

Bir kentin yavaş kent olarak kabul edilebilmesi için öncelikle Citt slow Birliği tarafından onaylanmış olması gerekmektedir. Citt slow olarak onaylanmış olmak, kentlerin, Citt slow komitesine uygulamalarını sunmaları yoluyla olmaktadır. Citt slow temsilcilerinden oluşan bir komite, Citt slow olmayı amaçlayan kente, Citt slow felsefesine nasıl uyduğunu görmek ve ilk elden izlenim edinmek için bir ziyaret yapar. Söz konusu kentin  yeli e kabul edilebilmesi için Yavaş Kentler Birliği hedefleri doğrultusunda yapılan  n değerlendirme sonucu mevcut ölçütlerden asgari %50’sini gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Öte yandan, Citt slow olabilmenin diğer bir önemli koşulu ise, kent nüfusunun 50.000’in altında olmasıdır. Citt slow olan

kentlerin; çevre ve kentsel doku kalitesini teknoloji kullanarak iyileştirmek, yerel üreticiler ve tüketiciler arasında iletişimi ve diyalogu teşvik etmek, çevreyi korumak, sürdürülebilir gelişmeyi desteklemek, doğal ve çevreye dost tekniklerle yiyecek üretimine destek sağlamak gibi aşağıda belirtilen yedi başlık altında 60 temel ölçüt ve 3 özel koşulu gerçekleştirmeyi kendine hedef koyması ve bu alanlarda çalışmaya başlaması gerekmektedir.

Bu ölçütlerin sınıflandırıldığı temel politika alanları şunlardır (cittaslowturkiye.org/uyelik/):

1. Çevre politikaları,
2. Altyapı politikaları,
3. Teknolojiden yararlanarak kent kalitesinin artırılmasına yönelik politikalar
4. Tarımsal, turistik, esnaf zanaatkarlara yönelik politikalar
5. Sosyal uyum politikaları
6. Farkındalık, misafirperverlik ve eğitim için politikalar
7. İşbirliği ve ortaklık politikaları

Söz konusu politikaların uygulanmasına yönelik olarak belirlenen ölçütler arasında, kentlerin uymakla yükümlü oldukları iki madde temel madde bulunmaktadır: Bunlardan ilki, bir “Ziyafet Evi” veya bir “Yerel Ürün Pazarı” türü mekânsal bir oluşuma sahip olmak veya olacağını taahhüt etmek, ikincisi de sakinlikle ilgili bir kurulun oluşturulması veya oluşturulacağını veya olacağını garantisini vermektir (Özkan, 2011: 29).

Bu ölçütlerin yanı sıra, Cittáslow’un (Yurtseven vd, 2010: 40);

- Teknolojiyi kullanarak, yaşamın kaliteli ve yaşanılabilir olmasını sağlamak,
- Bölgeye özgü değerlerle sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak,
- Yerel ekonomik yaşama katkı yaparak gelir adaletini sağlamak,
- Doğal çevreyi ve tarihi değerleri korumak gibi temel amaçları kentin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Yavaş Kentler Birliği tarafından başvurusu kabul edilmiş ve “sakin” olarak kabul edilmiş bir kentin, sahip olduğu değerleri koruduğu ve kentsel yaşam kalitesini devam ettirdiğine ilişkin her dört yılda bir sertifikalarını yenilemesi gerekmektedir. Bu, yerel girişimleri teşvik etmeye ve alternatif gündemleri desteklemeye devam etmek zorunda olduğu anlamına gelmekte, kalkınma gündeminin sürekliliğini sağlamaktadır (Karakurt Tosun, 2013: 228-229).

Cittáslow ağına katılan belediyeler, kent kimliğini yansıtan ve kentin dokusunu ortaya çıkaran faaliyetleri desteklerler. Bu faaliyetler, yöresel mutfak, yerel müzik ve folklordan oluşmaktadır. Kısacası, mekânsal tasarım yolu ile kenti sosyal olarak yeniden inşa etmeyi hedefleyen Cittáslow, sakinlerinin geleneksel değerlerle buluşturulmasını sağlar (Çiner, 2011).

Öte yandan Cittáslow, tembel, uyuyan, bıkmış ve evhamlı insanların yaşadığı bir yer değildir. Cittáslow, insanların saate bağlı olarak yaşayıp her şeyi hızlı yapmaya yönelik baskılara direnmelerini sağlayacak yenibir kent ortamı oluşturmayı hedefler. Cittáslow, Latince bir deyim olan “festina lente” yani “yavaşça acele etmek” deyimini ile ifade edilmiştir. Bunun anlamı, bugünün ve geleceğin sağladığı olanaklar sayesinde geçmişin mirasından ve bilgi birikiminden yararlanma, diğer bir anlatımla daha insanî, daha çevreci, geçmiş ve gelecek nesillere daha fazla saygılı olmaktır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 133).

Bu bağlamda, yaşam kalitesinin artırılması kaygısından yola çıkan Cittáslow ile küçük kentlerde yaşayan kişilerin gelirlerinin artırılması sürecine de katkı sağlanırken, aynı zamanda nüfus ölçütü sayesinde göç engellenerek, kentlerin yoğunlaşmasının önüne geçilmektedir. Diğer bir ifade ile, bir kentin büyüklüğü sorunsalı veya optimal kent büyüklüğü açısından yavaş kentlerin nüfus büyüklüklerinin ne olması gerektiği, bu harekete dahil olan kentler tarafından sürecin en başında çözümlenmiştir. Bu anlamda kentleşme literatüründe bir kentin optimal büyüklüğünün tespit edilmesinde kullanılan temel kriterler olan kişi başına düşen kentsel hizmet maliyeti ile kişi başına düşen kentsel faydanın (Keleş, 2008; Ertürk, 1997’den aktaran; Karakurt Tosun, 2013) karşılıklı etkileşimleri ile her yerleşim yeri için farklı bir büyüklük ön gören yaklaşımlardan -modellerden- farklı olarak yavaş kent hareketinde standart bir maksimum kent büyüklüğü tespit edilmiştir. Yavaş kent olabilmenin temel şartlarından biri olarak nüfusun maksimum 50.000 olarak belirlenmesi sürecinde; bir yandan yerel kültürün korunmasını, yerel ekonominin uluslararası sermayeye karşı güçlendirilmesini, bireyler arası ilişkilerin sağlamlaştırılmasını sağlarken, aynı zamanda kentin fiziksel olarak büyüyerek çevresindeki doğal alanları yok etmesinin önüne geçilmesini içeren ekolojik kaygılar da göz önünde bulundurulmuştur (Karakurt Tosun, 2013).

Cittáslow’un en önemli özelliklerinden biri de katılımdır. Her birey, açıklık ve karşılıklı hoşgörü çerçevesinde projenin bir parçası olmaya davet edilir ve katılma hakkına sahiptir. Kent sakinlerinin yaşadıkları yeri

canlandırmaları, yeniden keşfetmeleri, katılımın sağladığı bilişi düzeyi, sorumluluk ve farkındalıkla olanaklı hale gelir. Ayrıca kentin büyük fabrikalardan, motorlu araçlardan ve beton bloklardan vb. korunması ancak kent sakinlerinin katılımıyla gerçekleşir. Yine, bir kent kimliği oluşturulması, sakinlerinin yaşanılan kentten keyif almalarının ve mutlu olmalarının sağlanması, o kente karşı hissedilen aidiyet duygusunun artırılması, kentte yaşamının gururunu hissettirmesi açısından katılım kültürünün öne çıkarılması önemlidir (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 146-147).

4. Cittáslow’u Farklı Açılardan Analiz Etme Gerekliliği

İtalya’da doğan, Cittáslow hareketi, kısa sürede 30 ülkede 199 kente yayılmıştır(www.Cittáslow.org). Hareket, sürdürülebilir ve alternatif bir kent modeli olarak öne çıkmaktadır. Gördüğü ilgi ve yayılma eğiliminden dolayı hareket, farklı alanların uzmanlarınca farklı açılardan ele alınmıştır. Kimileri, Cittáslow’u tüketici kültürünün değerlendirilmesi ve sürdürülebilir gelişme biçiminin desteklenmesi yönüyle ele almakta, kimileri de bu hareketi beş temel duyuya (görme, tad alma, koklama, dokunma ve işitme) hitap edecek ölçütler öngörmesi açısından değerlendirmektedir. Cittáslow’un, yaşam kalitesi ve kültürel yaklaşımlardan sızarak, mimariyi ve kent tasarımını etkilediği, alternatif “duyu mekânları”nın oluşmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir. Bazıları da Cittáslow’u, kültürel yönüyle ele almakta, sosyal alanlar ve insanî ilişkiler açısından değerlendirilen “sosyal bir hareket” olarak nitelendirmektedirler (Knox, 2005; Pink, 2007; Parkins ve Craig, 2006’dan aktaran; Sırım, 2011: 128).

Bugün Cittáslow’a ilişkin akademik çalışmalar da hız kazanmaktadır. Bilimsel makalelerin yanı sıra, mimarlıktan, sosyolojiye, turizmden kentbilime kadar pek çok alanda Cittáslow bilimsel araştırma konusu olmaya adaydır. Kimi çalışmalar, Cittáslow’u alternatif bir yaşam modeli olarak ele alırken, kimileri değişen kent kimliği bağlamında değerlendirmektedirler. İdeal kent arayışının, yaşam kalitesinin artırılması çabalarının ya da sürdürülebilir gelişmenin bir yansıması olarak betimlenen Cittáslow, kimilerince bir kent ütopyası olarak da yorumlanmaktadır.

Cittáslow kuşkusuz birçok insanın idealindeki yaşam tarzını yansıtmaktadır. Simmel’in *Metropol ve Zihinsel Yaşam* adlı yapıtında analiz ettiği üzere, dakiklik, hesaplılık ve resmiyet üzerine kurgulanan bir yaşama karşı bir duruşu sembolize eder. Diğer bir ifade ile günümüz kentlerinin

gürültüsü, kalabalığı, kirli havası, pahalılığı, stresli yaşamı, trafikte kaybedilen zamanları ve insan ilişkilerindeki mesafelerin yerine, daha az nüfusun, daha sıcak toplumsal ilişkiler kurarak sosyalleştiği, daha sade ve sağlıklı bir yaşama kavuştuğu, yerel ürünlerin üretimine ağırlık verildiği, yerel lezzetlerin yaşatıldığı, çevre ve insan dostu olan, aynı zamanda zamansızlık sorununun aşıldığı, “ideal yaşam adacıkları” olarak tasarlanmıştır.

Ancak Cittáslow hareketinin tanınırlığı arttıkça, söz konusu kentlerin, ulusal ve uluslararası düzeyde birer ilgi odağı geldikleri görülmektedir. Bu noktada, kimileri Cittáslow’u bir turizm değeri olarak değerlendirerek öne çıkarmakta, özenle korunan kent dokusunun ve tarihsel mirasın belirgin hale getirilmesinin, sakin ve sükûnetli görüntüsünün, alışıldık tatil anlayışını da değiştireceği düşüncesinden hareketle, bu kentlerin dünyaya açılabilceği yorumunu yapmaktadırlar (Sezgin ve Ünüvar, 2011; Sırım, 2012). Diğer bir anlatımla, yerellikleri ve özgünlükleri, bu kentlerin piyasa değeri olarak algılanmakta ve söz konusu değerler birer pazarlama stratejisi olarak kullanılmaktadırlar. Kentlilerin yaşam kalitelerinin artması, kentlerin sürdürülebilir ve yaşanılabilir hale gelmesi ve yerel değerlerin korunarak yaşatılması “asıl” amaçken, bu kentler alternatif ve sürdürülebilir bir turizm merkezi haline getirilerek, çıkmaza giren turizm piyasasına canlılık kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Kısacası, küresel sisteme bir tepki olarak gündeme gelen Cittáslow’un, küresel sistemin bir parçası, bir kent pazarlama stratejisi olarak işlev gördüğü yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu kentler, hareket aracılığıyla, hızla tanıtılmakta, markalaşmakta (Akman vd. 2013) yerel özellikleri ön plana çıkarılarak turist çekim merkezi haline getirilmektedir. Bu durum, günümüzün kitle turizmine alternatif arayışları bağlamında değerlendirilebilir. Şöyle ki, daha çok insan hareketliliğine dayalı ama daha az ekonomik getirisi olan kitle turizminin yerini, daha çok ekonomik getirisi olan alternatif turizm yaklaşımları almaktadır. Bu alternatiflerden biri de Cittáslow hareketidir. Örneğin, bir Cittáslow olan İtalya’nın Chianti kentinde (Toscana bölgesi), şarap üreticiliği turizme açılmıştır. Son derece pahalı bir zevk olarak şarap üreticiliği sayesinde, bölgede çok daha az sayıda turistten, çok daha fazla turizm geliri elde edilmektedir.

Bu bağlamda, çevre dostu, kültürel ve tarihsel mirasa sahip çıkan bu kentler, gerçekten halkıyla birlikte farkındalık yaratılarak korunuyor ve

kalkındırılıyor mu, yoksa parlatılıp birer turistik cazibe merkezi haline mi getiriliyor? sorusu üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Dünyada özellikle 1980'lerden sonra etkileri yerel alanda da belirgin biçimde hissedilen neo-liberal politikalar ve küreselleşmenin dönüştürücü etkisi, kentlerin kimliklerini kaybetmelerine, benzeşmelerine, betonlaşmalarına, uluslararası sermayeye peşkeş çekilmelerine ve çevre kirliliğine neden olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle büyük kentler bu süreçten büyük ölçüde etkilenmekte ve sermaye birikiminin gerçekleştiği söz konusu kentlerde farklı sermaye emilimi arayışları gündeme gelmektedir. Kapitalizmin içinde bulunduğu krizi aşmanın reçetesi de çoğu zaman gayrimenkul yatırımları ya da inşaat sektörü olmaktadır.

Bu süreçte küçük kentler ise, özellikle aktif nüfusunu büyük kentlere kaptırmakta, aynı zamanda ekonomik erozyona da maruz kalmaktadırlar. Nüfusu yerinde tutmak ve küçük kentin dinamiklerini harekete geçirmek kuşkusuz çok yerinde bir düşüncedir. Ancak, devletin aşındırılmaya çalışıldığı, içinin boşaltıldığı, denetiminin en aza indirildiği bir sistem içinde, kentlerin ve yerel yönetimlerin küresel dinamiklerden bağımsız, “kendi yağı ile kavrulan” bir biçimde kalkınmalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Devletin çekildiği alanda “sahipsiz” kalan yerel yönetimler, uluslararası sermayenin “kolay lokması” haline gelebilirler.

Örneğin, sürdürülebilirliğin ve Cittáslow olmanın koşullarının yerine getirilmesine yönelik olarak, yararlanılması planlanan geri dönüşüm, temiz enerji, organik tarım vb. teknolojik yatırımların nasıl ve hangi finansal kaynaklarla gerçekleştirileceği belirsizdir. Son derece pahalı olan konusu yatırımların devlet tarafından desteklenmesi söz konusudur. Ancak, yatırımların kısa vadeli karlılığı hesaplanabilmekte, siyasi rant kaygıları da bu noktada belirleyici olabilmektedir. Diğer taraftan, Cittáslow'un gerektirdiği bu tür yatırımlar, kimi şirketler için yeni pazarların yaratılması anlamına da gelebilir. Dolayısıyla söz konusu yerel kalkınma çabaları, esasen “küreselleşmenin tamamlayıcı tersi olarak yerellik” olarak nitelendirilebilir.

Konunun diğer bir boyutunu da demografi oluşturmaktadır. Kent ütopyacılarının nüfus belirlenimleri ya da kentbilimcilerin optimal kent büyüklüğü arayışları, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, hizmet verimliliği gibi konularda temel ölçüttür. Cittáslow'da da nüfus ölçütü 50.000 olarak belirlenmiştir. Ancak, optimal kent büyüklüğü arayışlarında

sıklıkla dile getirilen, “ideal büyüklük bulunsa bile nüfusun nasıl o seviyede tutulacağı” Cittáslow açısından da ayrı bir sorun alanıdır. Yaşamın bu kadar keyifli ve cazip olduğu bu kentlere göçün sınırlandırılması ya da engellenmesine yönelik düzenlemelerin, yerleşim ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması gibi temel haklar konusunda da tartışma yaratmaya adaydır.

Bu noktada, Coşar’ın 2013 yılında Türkiye’de (Seferihisar) gerçekleştirdiği bir alan araştırması, söz konusu kaygıların somut bir örneği açısından anlamlı bir analiz sunmaktadır. Katılımcılarla olan görüşmelerinde yüksek bir oranda kişinin Cittáslow’un olumsuzluklarına dikkat çektiğini dile getiren Coşar, bu birbiriyle ilişkili olumsuzlukları şöyle sıralamaktadır: Diğer kentlerden göç eden nüfusun ve gelen ziyaretçilerle birlikte yaşanan nüfus artışı ve kalabalığın beraberinde getirdiği gürültü ve trafik sorunu, yörenin değer kazanmaya başlamasıyla yapılaşmanın artması ve bunun da beraberinde getirdiği arsa fiyatlarındaki artış, yaz dönemlerinde özellikle gününbirlikçi turist sayısında gözlenen belirgin sıçrama, doğal yaşamın özelliğini kaybetmeye yüz tutması, tabela isimlerindeki yabancı kelimelerin kullanımı eğiliminin yaygınlaşması ve yöre dışından gelen girişimci sayısındaki artış. Bu tespitleri haklı çıkaran, katılımcılardan birinin ifadesi ilgi çekicidir. Sakin olduğu için Seferihisar’a yerleştiğini belirten katılımcı, kalabalığın, trafiğin ve gürültünün artmasından rahatsız olduğunu ve yaşamının zorlaştığını, bu nedenle Sığacık’ “kaçtığını” belirtmiştir (Coşar, 2014: 233). Özetle, gerçek anlamıyla sakin kentlerin, Cittáslow olduktan sonra, özellikle turizm sezonlarında, sakin olmaktan uzaklaştığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sözü edilen sorunların kentlerin sürdürülebilirliği noktasının sorgulanması da ayrı bir çalışma konusu olmaya adaydır.

Konuya sorun alanı olarak bakabileceğimiz bir diğer perspektif de, küreselleşmenin ve post-modern tüketim kültürünün insanları etkisi altına aldığı böyle bir dönemde –özellikle de genç nüfusun- nasıl bu tüketim alışkanlıklarından ya da beklentilerinden vazgeçirileceğidir. Sürdürülebilirlik de, Cittáslow da fedakârlık gerektirir. Daha yalın bir yaşam, lüks ve gösterişten, markalardan, otomobillerden, rezidanslardan (ya da hayallerinden) uzak bir hayat tarzının benimsenmesi gerekir. Günümüzün neo-liberal tüketim ideolojisi, sözü edilen tüketim malları ve mekânlarının varlığı üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda Cittáslow sürdürülebilir bir yaşam alanı olmaktan çok, bir tatil mekânı olarak rağbet görmekten öteye geçemeyecektir.

Özellikle kentlerin genç ve aktif nüfusu açısından Cittáslow'un "cazip" kılınma sorunu da bulunmaktadır. Çünkü büyük ve çok büyük kentlere, iş, eğitim, vb. olanaklar nedeniyle genç ve aktif nüfusun yoğun bir biçimde göç ettiği görülmekte, küçük kentler ve kırsal sürekli kan kaybetmektedir. Yerel üretimin ihtiyaç duyduğu aktif nüfusun Cittáslow'da tutulabilmesi, yukarıda ifade edilen nedenlerle büyük kentin çekiciliği(!) karşısında güç görünmektedir.

SONUÇ

Sürdürülebilir bir yerel kalkınma modeli olarak gündeme getirilen Cittáslow, yerel ekonominin canlanması, yeni istihdam alanlarının açılması, özellikle kadınların ekonomiye kazandırılması, organik üretimdeki artış, doğal yaşamın korunması, planlı yapılaşma, yeme-içme alışkanlıklarından, geleneklere kadar yerel değerlerin korunması, yaşam kalitesinin artırılması, küçük ölçekli kapalı toplumların, sosyo-kültürel anlamda daha yüksek düzeyde kişilerle karşılaşmaları ve kültür alışverişinde bulunmaları, bu toplumların dışarıya açılması gibi olumlulukları beraberinde getirmektedir.

Ne var ki, tüm olumlu yönlerine, albenisine, doğallık ve yalınlık önerisine karşın, Cittáslow'un özünde bir turizm ve kent pazarlama anlayışı olduğu gerçeği eleştiriye açıktır. Kapitalizmin olanca hızıyla kendini hissettirdiği, post-modern tüketim kültürünün küreselleştiği bir dönemde, Cittáslow üzerine daha çok düşünülmesi, çalışılması ve çoğunlukla parlatılan bu yaşam alanları hakkında sorgulayıcı bir bakış açısının ortaya konulması gerekmektedir. Söz konusu sorgulayıcı yaklaşım, Cittáslow'un sürdürülebilirliği ve varoluş amacının gerçekleştirilmesi noktasında önemlidir.

Bu çalışma ile allanıp pullanan, görelî olarak bu övgüyü fazlasıyla hak eden, ama aynı zamanda sorgulayıcı bir bakış açısıyla da ele alınması gereken bu harekete ilişkin alternatif bir yaklaşıma zemin hazırlanmak istenmiştir. Sürdürülebilirlik perspektifinden ziyade, eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısıyla ve yapısal çözüm arayışları bağlamında konunun ele alınması henüz çok yeni olan literatür açısından anlamlı olacaktır.

Özellikle konuya ilişkin alan araştırmalarının farklı Cittáslowlar da karşılaştırılarak yapılması, "sakin kentin sakinlerinin" gerçek düşüncelerinin, beklentilerinin ve sorunlarının öğrenilmesi, uygulamalardaki aksaklıkların giderilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması noktasında gerekli görünmektedir.

Ayrıca, bir ağ olarak Cittáslow hareketinin gerçek anlamda güçlerin birleştirilmesi ve ağa dâhil olan tüm kentlerin yerel kalkınmalarının sağlanması açısından işlevsel olup olmadığı, hareketin parçası olmanın sadece bir etiketten mi ibaret olduğu konusu da irdelenmelidir.

KAYNAKÇA

Akkoyunlu Ertan, K. (2007): “Sürdürülebilir Kent”, *Kent ve Politika-Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed. Ayşegül Mengi, Ankara: İmge, 11-26.

Akman, E. vd. (2013). “Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Yavaşça Acele Et (Festina Lente)”, *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış açıları* (Doç. Dr. Süleyman Yaman Koçak’a Armağan), B. Özer, G. Şeker (Ed.), Manisa: Celal Bayar Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, 37-54.

Coşar, Y. (2014). “Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(2) Güz, 226-240.

Çiner, C.U. (2011). “Cittáslow Hareketi ve Türkiye’deki Uygulamaları”, *Memleket Mevzuat*, 71, 1-13.

Ertürk, H.; (1996). *Kent Ekonomisi*, Bursa: Ekin,

Gürel Üçer, Z.A. (2009). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetlerinin Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

<http://www.cittaslowturkiye.org> (Erişim Tarihi: 11.01.2016)

<http://www.hurriyet.com.tr> (Erişim Tarihi: 11.06.2015)

Karakurt Tosun, E. (2013). “Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen Alternatif Bir Kentsel Yaşam Modeli: Yavaş Kentleşme Hareketi”, *Uludağ Ün. İİBF Dergisi*, 32(1), 215-237.

Kayıkçı, M. (2012). *Çevre ve Kalkınma Söylemi*, Ankara: Orion.

Keleş R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge.

Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge.

Keskin, E. B. (2008). “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittáslow)”, *Paradoks: Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 8 (1).

Knox, P. L..(2005). “Creating Ordinary Places: Slow Cities in a Fast World”, *Journal of Urban Design*, 10(1) February.

Mengi, A., Algan, N. (2003). *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Özhancı, E. vd. (2012). “Sakin Şehir Üyelik Süreci Analizi”, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43 (2): 163-173.

Özkan, H. C. (2011). *Bir Sürdürülebilir Kent Modeli: Yavaş Şehir Hareketi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Öztürk, A. (2012). *Bir Yerleşim Birimi Olarak Kent Arayışında Yeni Politika: Yükselen Değer Olarak ‘Yavaş Kent’ (Cittáslow)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Parkins, W., Caig G. (2006). *Slow Living*, U.K.: Berg Publications.

Pink, S.(2007). “Sensing Cittáslow: Slow Living and Constitution of Sensory City”, *The Sences and Society*, (2)1, 59-77.

Sakınç, S. (2013). “Yerel Kalkınma Politikalarında Yerellik ve Katılımcılık”, *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış açıları (Doç. Dr. Süleyman Yaman Koçak’a Armağan)*, B. Özer, G. Şeker (Ed.), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını. 25-36.

Sezgin, M., Ünüvar, Ş. (2011). *Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde Yavaş Şehir*, Konya: Çizgi.

Sırım, V. (2012). “Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak ‘Sakin Şehir’ Hareketi ve Türkiye’nin Potansiyeli”, *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi-Tüketim Toplumu ve Çevre Özel Sayısı*, 1(4) Aralık,119-131.

Simmel, G. (2000). “Metropol ve Zihinsel Yaşam”. *Şehir ve Cemiyet*, İstanbul: İz Yayıncılık, 167-184.

Şahinkaya, S.(2010). “Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittáslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler”, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/SahinTem10.pdf (Erişim Tarihi: 11.06.2015)

Yurtseven, H. R. vd. (2010). *Yavaş Hareketi*, Ankara: Detay.